

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta Filozofická

Bakalářská práce

Berberské emancipační hnutí v Maroku

Aneta Horčíčková

Plzeň 2018

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta Filozofická
Katedra Blízkovýchodních studií
Studijní program Mezinárodní teritoriální studia
Studijní obor Blízkovýchodní studia

Bakalářská práce
Berberské emancipační hnutí v Maroku
Aneta Horčíčková

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Jan Záhořík, Ph.D.
Katedra Blízkovýchodních studií
Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2018

Obsah

ÚVOD.....	5
KDO JSOU „AMAZIGH“	7
Amazigh.....	7
Berberské kulturní hnutí	10
Sekularismus uvnitř berberského kulturního hnutí	13
ODKAZ DO HISTORIE V RÁMCI BERBERSKÉHO Hnutí	15
Odkaz 'Abd al Karima al Khattabiho pro současné berberské hnutí	15
Berberští bojovníci za nezávislost Maroka	18
Vláda Hassana II.....	20
NÁSTUP KRÁLE MOHAMMEDA VI.	22
Výuka jazyka tamazight a problémy s ní spojené	24
Tifinagh skripta.....	27
Standardizace tamazight a překlad Koránu	29
Sdělovací prostředky, divadlo a literatura	31
Arabské jaro	33
ZÁVĚR	34
BIBLIOGRAFIE	37
ABSTRACT	43

ÚVOD

Cílem mojí práce je zmapovat současné berberské emancipační hnutí v Maroku. Ihned v úvodu jsem si položila otázku, jak výrazně se změnila pozice berberského kulturního hnutí v marocké společnosti od vlády Hassana II. k současnému králi Mohammedu VI. a zda skutečné změny nepřišly až po Arabském jaru a tomuto tématu jsem věnovala svoji práci.

Bakalářskou práci jsem rozčlenila do tří kapitol. V první kapitole se věnuji berberskému kulturnímu hnutí, jeho znakům a požadavkům, ve druhé kapitole se zaměřuji na historii Amazigh, jakožto na významné osobnosti, které jsou význačným odkazem pro současné berberské hnutí a na vládu Hassana II. a třetí kapitola se zaměřuje na dobu od sklonku 90. let, kdy na trůn nastoupil současný král Mohammed VI., jazykovou politiku, kulturu a v závěru zmiňuji Arabské jaro a jakou roli v něm Amazigh hráli.

Nyní bych vám ráda přiblížila trochu více jednotlivé kapitoly. Ihned na počátku popisují, kdo vlastně jsou obyvatelé, nazývající sami sebe „Amazigh“. Jejich odhadovaný počet v Maroku, jazykové varianty berberského jazyka napříč Marokem či jejich původní země, Tamazgha. Již zmíněno výše, v první kapitole se věnuji berberskému kulturnímu hnutí. Zmiňuji jeho klíčové body a požadavky, které, jak lid doufal v jejich vyslyšení a splnění. Popisují hnutí od doby raných let po nezávislosti, kterou Maroko získalo roku 1956 přes začlenění se do Ligy arabských států a působení berberských aktivistických organizací, AMREC či Tamaynut. 70. a 80. léta se nesla ve znamení přibývajících organizací za berberská práva a sepsáním dohody o kulturních a jazykových právech Imazighen v letech devadesátých. Stručně se zaobírám také berberskými politickými stranami. V rámci berberského hnutí je důležité zmínit sekularismus, jako důležitou hodnotu uvnitř hnutí. Sekularismus není nazírán z pohledu západních hodnot, ani nepožadují vytěsnění islámu z veřejného prostoru. O co se snaží, je zkombinovat náboženství a požadavky současného moderního světa.

Druhá část práce má historický nádech. 'Abd al Karim al Khattabi hrál neopomenutelnou roli v marocké historii a též je ikonou pro současné berberské hnutí, které a nejen ono, v něm vidí hrdinu, bojujícího proti útlaku ze strany Španělů a za nezávislost Maroka. I přes činy, které vykonal je jeho význam v bitvě marockými autoritami snižován a namísto něho, jsou na výsluní slávy vynášeni jiní. Al Khattabi, ačkoliv velice výraznou postavou nebyl zdaleka jediný, který bojoval za svou zemi. Moha Ou Hammou Zayani, berberský lídr, narozený v horách Středního Atlasu vedl boj proti francouzské okupaci či Abaas Messaadi, který byl lídrem Marocké armády

za osvobození až do jeho kontroverzního zavraždění v den marocké nezávislosti. Tito tři osobnosti nebyli jediní v dějinách Amazigh, sloužící své vlasti. Závěr druhé kapitoly je věnován vládě Hassana II. Doba jeho vlády nebyla pro berberské hnutí v mnoha směrech příliš příznivá. Maročtí Amazigh v tom čase nenabývali zvláštních privilegií a byli obecně viděni jako ti „venkovští, nevzdělaní, sloužící pouze jako atrakce turistům“. I přes marginalizaci a opomíjení v regionech, nikdy nedošlo k systematické likvidaci či násilnému odsunu ze země.

Poslední kapitola mé bakalářské práce začíná nástupem nového krále, Mohammeda VI., na trůn, do něhož byly vkládány marockým lidem velké naděje. V počátcích své vlády vykonal několik významných kroků směrem k berberskému hnutí. Jednotlivé kroky, které se týkají hlavně a především jazykové politiky, dále rozepisují. Výuka jazyka tamazight, která byla na sklonku roku 2003 představena do marockých základních škol čelila nemalým problémům, jak z hlediska samotné výuky (učební materiály a nedostatečná příprava vyučujících), tak z hlediska motivace a postoje rodičů a státních autorit. Někteří berberští aktivisté na tuto politiku nahlíží jako na „povrchní krok“ učiněný státem, který vydal prohlášení, ale neměl dostatečně promyšlen jeho další rozvoj. Další nesnáze, které bylo nuceno berberské hnutí rozhodnout, se týkalo skript, jakých bude používáno pro zápis jazyka tamazight, kde se již dobralo ke konečnému rozhodnutí. Témata stále diskutovaná, jsou standardizace jazyka tamazight a překlad Koránu. Jelikož existují tři hlavní lokální varianty berberského jazyka, jsou zde snahy sjednotit je do jedné ucelené formy. Skrze divadlo, hudbu a literaturu mohou utiskované menšiny vyjádřit svůj každodenní boj, své pocity a dát průchod tomu, aby byli více slyšet. Hudba a literatura, velice významnou roli hraje poezie, mají v tradici Amazigh široké zastoupení a v posledních letech se rozvíjí též divadelní scéna. Závěrem zmiňuji Arabské jaro, což byla událost klíčová pro berberské hnutí. Konec protestů s sebou přinesl uznání jazyka tamazight jako oficiálního jazyka vedle arabštiny.

Co se týče literatury, čerpala jsem především ze sekundárních zdrojů, článků a internetových pramenů. Uvádím zde také rozhovor s Maročanem, pocházejícím z Agadiru, ale v současnosti žijícím v Hradci Králové a několik obrázků.

KDO JSOU „AMAZIGH“

Amazigh

Název Berbeři je obecně přijatý termín pro původní obyvatele severní Afriky. Termín je odvozen od řeckého slova „bárbaros“. Tento status byl v sedmém století převzat Araby a později francouzskými kolonialisty v devatenáctém století. Současným berberským hnutím je toto oslovení považováno za hanlivé a urážející a preferují sami sebe nazývat „Amazigh“, což v překladu znamená free man. Berberská populace v Maroku se odhaduje na 40-45%. Berberský jazyk, obecně nazývaný tamazight patří do afro-asijské jazykové rodiny, ale různí se dle regionu do mnoha dialektů. Třemi hlavními jazykovými variantami v Maroku jsou tyto: tarifit, kterým hovoří 3 miliony marocké populace, zahrnuje oblast severního Maroka, konkrétně pohoří Ríf a města na severním pobřeží, tamazight, pokrývá oblasti v okolí Středního Atlasu a mluví jím též 3 miliony obyvatel a tashelhit, kterým mluví okolo 8 milionu obyvatel v regionu jižně od údolí Draa, v horách Anti-Atlasu a okolí řeky Sous.

Původ Amazigh vychází ze Středozeší, údolí Nilu a Sahary. Městské osídlení začínající Kartaginci v osmém století př. n. l. a následným dobytím Římany sloužilo jako sociální, kulturní a ekonomický vstup přinášející částečné splynutí berberské populace s nově příchozími. Berberské kontakty s arabsko-islámskými dobyvateli v polovině sedmého století vyústily v odpor a následné podřízení, ale také ochota podílet se na dobývání severní Afriky. Islamizace, nábožensko-politické revolty, náboženská hereze odstrčily Amazigh na periferie regionů, do oblastí hor a pouští, v letech, která předcházeli evropskému kolonialismu.¹

Někteří berberští současníci se též cítí dotčeni nejen oslovením „berber“, ale také termínem „Maghrib“. Pocit dotčenosti a podřízenosti se ještě více vystupňuje, když je Maroku dán status arabského státu v roce 1989 s ustanovením pětičlenné Arabské unie, zahrnující státy, Maroko, Alžírsko, Tunisko, Libye a Mauretánie.² Berberské kulturní hnutí upřednostňuje název Tamazgha, původní země Berberů, která se táhne přes severní Afriku od oázy Siwa v Egyptě až po Atlantický oceán, připojující Kanárské ostrovy a zahrnující také mnoho z území Sahelu.³

V 70. letech berberská akademie navrhla první berberskou vlajku, která na prvním světovém kongresu Amazigh byla prohlášena jejich oficiální vlajkou. Barvy vlajky jsou modrá,

¹ MADDY-WEITZMAN, B.: Berbers (Amazigh). str. 1

² MADDY-WEITZMAN, B.: *The Berber Identity Movement and the Challenge to North African States*. str. 16

³ ILAHIANE, H.: *Historical Dictionary of the Berbers (Imazighen)*. str. 7

reprezentující oceán či oblohu, zelená symbolizuje zem a naději a žlutá značí písek a písečné duny. Červené Z (Yaz) na vlajce je symbolem svobody a šťastného člověka.⁴

⁴ Wikiflags. *History of the Amazigh Flag*. [cit. 2018-4-15]
<https://wikiflags.com/history-of-the-amazigh-flag/>

5

6

⁵ Le Matin d'Algérie. La génétique et l'anthropologie. [cit. 2018-4-16]
<http://www.lematindalgerie.com/archives-lematindz/www.le-matindz.net/news/23022-la-genetique-et-lanthropologie.html>

⁶ Nationalia. Peoples and Nations Today: Amazighs. [cit. 2018-4-16]
<https://www.nationalia.info/new/9162/peoples-and-nations-today-amazighs>

Berberské kulturní hnutí

Berberské kulturní hnutí v Maroku je amorfnní fenomén s jasnými klíčovými požadavky: uznání státními autoritami existenci berberského lidu jako kolektivu a jejich historický a kulturní podíl v zemi. Nejnaléhavějším bodem hnutí je uznání jazyka tamazight jakožto oficiálního jazyka vedle arabštiny. Požadují, aby byla odčiněna všechna bezpráví a křivda, jež na nich byla napáchána během posledního půl století skrze vzdělávací, sociální a ekonomické reformy.⁷

V raných letech po nezávislosti se Amazigh na vysokém stupni podíleli na výkonu státních služeb na pozicích králových důvěrníků, generálů a politiků. Ovšem jejich berberská identita zde nebyla vyzdvížena, naopak byli zahrnuti do širšího arabsko-islámského kontextu. Mnoho z nich se stěhovalo z venkovských oblastí do měst, nechávající za sebou svoji kmenovou příslušnost, svůj „berberismus“, přestávali komunikovat svým rodným jazykem a strojit se do tradičního dresu. Mládež, navštěvující školy ve městech se rychle přizpůsobila a arabský jazyk zaplnil místo namísto berberštiny, kterou používali jen v domácím prostředí v komunikaci s manželkami a maminkami.⁸

Roku 1958 se Maroko připojilo k organizaci Liga arabských států a roku 1961 bylo vyhlášeno jako arabský a muslimský stát s arabštinou jako jediným oficiálním jazykem říše.⁹ Od těchto let můžeme časovat působení současného berberského hnutí. Roku 1967 byl založen AMREC (Moroccan Association of Research and Cultural Exchange) jako první berberská kulturní asociace v Maroku. Jeho cílem bylo bránit a zachovávat berberský jazyk a kulturu v kontextu modernizace marockého státu, který podporoval arabský jazyk a kulturu jako součást post koloniálního národního projektu.¹⁰ Aktivisté, působící v organizaci byli převážně intelektuálové, kteří již dříve působili v sekulárních levicových politických organizacích, panarabismus jim vzal veškeré iluze a nabývali dojmu, že zde pro ně není místo. Během vlády Hassana II. AMREC nebyl schopný se příliš politicky angažovat.¹¹ Jeho role byla limitována na výuku imigrantů z venkova, jak číst a psát v arabštině a zajišťovat pro ně potřebné historické lekce. Druhou významnou organizací je asociace Tamaynut založená roku 1978. Zajišťovala

⁷ MADDY-WEITZMAN, B.: *The Berber Identity Movement and the Challenge to North African States*. str. 8

⁸ MILLER, S. G.: *A History of Modern Morocco*. str. 195

⁹ MADDY-WEITZMAN, B.: *Arabization and its Discontents: The Rise of the Amazigh Movement in North Africa*. str. 119

¹⁰ HARRIS, J.: *Recent Developments in the Berber Movement in Morocco*. str. 1

¹¹ MADDY-WEITZMAN, B.: *Arabization and its Discontents: The Rise of the Amazigh Movement in North Africa*. str. 120

překlad textů, zahrnující i první překlad Deklarace lidských práv do berberského jazyka roku 1991.¹²

Dvě určující události přispěly ke vzniku berberského problému. První byla spojená s „berberským jarem“ v sousedním Alžírsku v osmdesátých letech, kde probíhaly demonstrace proti zákazu lekcí na téma staré berberské literatury. Druhým incidentem byl tzv. „Fateh incident“, který se konal v květnu roku 1994 ve městě Rashidiya, při němž bylo zatčeno sedm učitelů základních škol za držení transparentů, jež byly napsány v abecedě Tifinagh. Tyto události měly význačnou odezvu. Zatčení místních učitelů vedlo berberské aktivisty k vyvolání kampaně, které se zúčastnily i maročí právníci a politici a volali o jejich propuštění.

Během 70. a 80. let v Maroku se mnoho učenců začalo zabývat „berberskou otázkou“ a vznikaly další organizace, podporující lid Imazighen. Tento zájem měl souvislost s rapidně se zhoršující situací v použití berberského jazyka.¹³ Situace vyústila v raných 90. letech v podepsání dohody o jazykových a kulturních právech Imazighen, která vešla ve známost jako Dohoda z Agadiru. Na jejím vytvoření se podíleli AMREC a další organizace, soustředící se na tuto otázku. Toto přispělo také k rozvoji berberských organizací na stupni mezinárodního rozvoje.¹⁴ V současnosti se v Maroku nachází okolo třiceti berberských asociací, z nichž nejaktivnější jsou: Tilelli, Association Marocaine pour la Echange Cultural, Ilmas, Fazaz, Bni-Nsar, Tamaynut, Numidya, Tamesna, Tafsut. Role těchto asociací se skládá z organizování seminářů, konferencí a vydávání publikací, které slouží podpoře jazyka tamazight a berberské kultuře obecně.¹⁵ V srpnu roku 1997 se na Kanárských ostrovech konal první světový kongres Amazigh, díky kterému hnutí získalo širší nadnárodní pozornost a účast. Během tohoto období hlas berberských aktivistů postupně nabýval na síle a přidával své požadavky na dlouhý list nevyřešených problémů, které přitahovaly pozornost státu.¹⁶

Do počátku 21. století byly berberské organizace převážně považovány za jakousi opozici proti státu. To vedlo roku 2005 ke vzniku politické strany, Amazigh Democratic Party, která byla roku 2007 zakázána a o rok později Palácem rozpuštěna pod zákonem, který zakazuje etnický

¹² POUESSEL, S.: *Writing as Resistance: Berber Literature and its Challenges Surrounding the Emergence of the Berber Literary Field in Morocco*. str. 377

¹³ MILLER, S. G.: *A History of Modern Morocco*. str. 195

¹⁴ MASBAH, M.: *The Amazigh in Morocco. Between Internal and External. Individual and Civil Society Efforts*. str. 3-4

¹⁵ ENNAJI, M.: *Multilingualism, Cultural Identity and Education in Morocco*. str. 73

¹⁶ MILLER, S. G.: *A History of Modern Morocco*. str. 194-195

orientované strany.¹⁷ Program této strany byl bránit opomíjené berberské obyvatelstvo, sekularismus a separace politiky a náboženství. Další z jejich hesel byl bránit berberskou identitu a jazyk, odmítání panarabismu a islamismu a jejich pozitivní postoj k USA, Izraeli a obecně západním hodnotám.¹⁸

The Popular Movement je tradicionalistickou politickou stranou Maroka. Byla založena roku 1958 berberským kmenovým vůdcem, Mahjoubi Aherdanem. V jejích počátcích se jednalo o stranu, zaměřenou na venkov a kmenovou orientaci, která podporovala krále a čelila straně Istiqlal. Ačkoliv ve straně převažovali berbersky hovořící obyvatelé, strana výrazně nerozvíjela berberský program.¹⁹

¹⁷ POUESSEL, S.: Writing as Resistance: Berber Literature and its Challenges Surrounding the Emergence of the Berber Literary Field in Morocco. str. 378

¹⁸ Academic. *Amazigh Moroccan Democratic Party*. [cit. 2018-4-17]
<http://enacademic.com/dic.nsf/enwiki/8037101>

¹⁹ Revolvy. *Popular Movement (Morocco)*. [cit. 2018-4-17]
[https://www.revolvy.com/main/index.php?s=People%27s%20Movement%20\(Morocco\)&item_type=topic](https://www.revolvy.com/main/index.php?s=People%27s%20Movement%20(Morocco)&item_type=topic)

Sekularismus uvnitř berberského kulturního hnutí

Uvnitř muslimské společnosti má berberské kulturní hnutí silné sekularistické tendence a aktivisté často prezentují sekularismus jako důležitou hodnotu hnutí.²⁰ „Bůh, Král, Stát“, arabská slova jsou oficiálním mottem země.²¹ Naopak berberští aktivisté prosazují jejich vlastní, neoficiální motto, a to: „Země, Jazyk, Lid“.

Hnutí není vysloveně sekularistické v rámci západních hodnot, ale nemá ani islámský charakter a tudíž je hrozbou pro současnou islámskou politickou scénu. To neznamená, že požadují eliminaci islámu z veřejného prostoru, naopak je důležitou součástí berberské kulturní identity. Prominentní intelektuál Chafiq a další berberští intelektuálové jsou pyšní na svou historii, která se drží a lpí na různorodosti náboženských věr, což značí, že pluralismus je velice důležitým komponentem a prezentuje křesťanskou, židovskou a islámskou víru jako esenciální aspekt berberské minulosti a přítomnosti.²²

Berberské kulturní hnutí, co se týče sekularismu, můžeme rozdělit na umírněný a radikální proud.

Za nejprominentnějšího intelektuála umírněného proudu lze považovat Mohammeda Chafíqa. Chafiq se snaží přistupovat k tématu náboženství a státu střední cestou bez toho, aniž by se snažil podkopat autoritu islámu, ale také nebýt apologetický. Jeho názorem je, že islám můžeme srovnávat s ostatními důležitými hodnotami, jako jsou občanství a humanismus. Dle Chafíqa islám neodporuje sekulárním myšlenkám, ale naopak káže sekularismus. Když Korán říká, že ulama jsou nástupci Proroka, nemyslí tím pouze muže náboženství, ale též muže znalostí, v širším kontextu, v náboženském a sekularistickém smyslu. O co se snaží současní berberští intelektuálové, je zajistit hnutí rovnováhu mezi náboženstvím a požadavky současného moderního světa.

Z pohledu radikálního proudu, separace politické a náboženské autority je důkazem, že před koloniální berberská společnost, převážně na venkově, žila dle módy sekularismu. Ve snaze dát sekularismu specifický berberský charakter a adaptovat ho do marocké reality, berberští

²⁰ ALMASUDE, E.: Amazighité and Secularism: Rethinking Religious-Secular Divisions in the Amazigh Political Imagination. str. 132

²¹ AMRHAR, M.: Morocco: Constitutional, Legislative and Administrative Provisions Concerning Indigenous People. str. 5

²² ALMASUDE, E.: Amazighité and Secularism: Rethinking Religious-Secular Divisions in the Amazigh Political Imagination. str. 133-134, 136, 140

aktivisté navrhují termín „izerf“, korpus zvykového práva. Dle termínu „izerf“ existují jasné rozdíly mezi politickou a náboženskou autoritou. Hlava kmene není nic víc než politická autorita a náboženská autorita je mu podřízena a slouží pouze jako poradní orgán.

V souhrnu, zatímco umírněný proud se snaží najít cestu k sekularismu skrze novou interpretaci Koránu a jiné islámské texty, radikální proud operuje s kartami „izerf“.²³

²³ BEN-LAYASHI, S.: Secularism in the Moroccan Amazigh Discourse. str. 155-159

ODKAZ DO HISTORIE V RÁMCI BERBERSKÉHO HNUTÍ

Odkaz 'Abd al Karima al Khattabiho pro současné berberské hnutí

Je důležité zmínit odkaz Muhammada ibn 'Abd al-Karim al-Khattabiho, vojenského vůdce, který v minulosti sehrál významnou roli protikolonialistického hrdiny a jeho vliv na současnou generaci.

Když byla roku 1912 podepsána Smlouva z Fezu, stalo se Maroko definitivně francouzskou kolonií. O pár měsíců později bylo Španělsku odstoupeno severní Maroko. Španělé viděli v Maroku bohatý zdroj nerostných surovin a levné pracovní síly a započali pronikat do vnitrozemí. Proti těmto koloniálním záměrům se vzedmula vlna nevole pod vedením bratrů 'Abd al Karim. V červenci roku 1921 se odehrála vítězná bitva, kdy rífské kmeny porazily u Anwalu neúměrně větší španělskou armádu. Tato porážka byla pro Španělsko zdrcující. 'Abd al-Karim si mezitím upevnil své postavení mezi kmeny a ustanovil Rífskou republiku, která trvala mezi lety 1921-1926. Poté, co do konfliktu zasáhla Francie, měl už 'Abd al-Karim příliš mnoho protivníků. Francie se spojila se Španělskem a pod vedením generála Pétaina, kdy bylo použito proti obyvatelům Rífu leteckého bombardování a jedovatých plynů, v květnu roku 1926 padlo hlavní město Targuist a 'Abd al-Karim se stal uprchlíkem. Stejného roku se Francouzům vzdal a byl exilován na ostrov Réunion.²⁴

'Abd al-Karim al-Khattabi se narodil roku 1882 v Ajdir, malé vesnici na severu Maroka. Jeho otec byl vzdělaný muž, soudce, který mu v prvotních letech zajistil vzdělání ve Fezu. Po studiích odešel do Melilly, kde pracoval jako učitel, překladatel a soudce. Příležitostně psal články do novin Telegrama del Rif. Obhajoval výhody moderní evropské, speciálně španělské, civilizace a technologie a jejich potenciál k pozvednutí marocké populace. V roce 1917 byl zatčen za protistátní aktivity. Během Rífské války bojoval za nezávislost severního Maroka a po porážce, kdy byl exilován nejprve na ostrov Réunion a poté obdržel azyl v Egyptě, založil Výbor pro osvobození Maroka a stal se inspirací pro mladou generaci Maročanů, hledající model protikoloniálního odboje. Do Maroka se navrátil krátce po jeho nezávislosti, avšak byl již těžce nemocen a zemřel v Káhiře bez toho, aniž by spatřil svou domovinu.²⁵

²⁴ MILLER, Susan G.: *A History of Modern Morocco*. str. 106-107

²⁵ Encyclopedia Britannica. *Abd al-Karim*. [cit. 2018-3-16]
<https://www.britannica.com/biography/Abd-el-Krim>

Nedílnou součástí současného Berberského hnutí je znovu obnovení vazeb mezi minulostí a přítomností. Tato snaha se stáčela zejména k osobě jménem Muhammad 'Abd al-Karim al-Khattabi.²⁶ V současnosti je 'Abd al-Karim symbolem pro Berberské hnutí, některými je dokonce viděn jako otec berberského národa. Ovšem kromě toho, že byl původem Amazigh se stal obecným vzorem v boji proti nespravedlnosti a koloniální nadvládě.²⁷

Sdílená vzpomínka je základem pro přežití kolektivní kulturní identity. To vyžaduje zapátrání v minulosti a zasazení vzpomínky do nového příběhu.

Marocké autority tradičně snižovaly význam al-Khattabi, co se týče školních učebnic či vzpomínkových ceremoniálů. Neochotně přiznávaly jeho jakousi roli mudžtahida v boji za marockou nezávislost. Systematické snižování a ignorace státními autoritami pramení z více faktorů. Historicky, vztahy mezi regionem Ríf a makhzenem (státní autority vedené sultánem) byly spíše protichůdné. Když al-Khattabi vedl válku proti Francouzům, členové makhzenu zaujali pozici pozorovatele z ústraní. Další události, které nepřispěly k vylepšení vztahů, bylo povstání v letech 1958-1959, jež bylo tvrdě potlačeno králem Hassanem II. a jeho pravou rukou, generálem Mohammed Oufkir. Král Hassan II. se během jeho vlády stranil návštěvy regionu a ochotně investoval jinde.²⁸ Z historického hlediska, i tyto události stojí za protesty v oblasti Rífu, které probíhají v Maroku od roku 2016.²⁹

S nástupem nového krále, přišla do dlouho opomíjeného regionu velká investice pro ekonomický rozvoj oblasti. Navštívil Abd al-Karimova syna a pro uznání tohoto dědictví byl ochoten zdůraznit, že rífští Berberé jsou integrální součástí marockého státního aparátu. Ačkoliv i toto uznání bylo jen částečné. Jsou iniciovány vzpomínkové události připomínající bitvu u Anwalu, i když i toto uznání je uznáním také jen povrchním. Roku 2015 marocké vojenské síly hrubě zasáhly, s použitím slzného plynu a obušků, aby rozehnaly protesty v Rífu, kdy více než 100 Amazigh aktivistů vyšli do ulic, aby si připomněli 94. výročí bitvy u Anwalu.³⁰ Role 'Abd

²⁶ MADDY-WEITZMAN, B.: Abdelkrim: Whose Hero is He? The Politics of Contested Memory in Today's Morocco. str. 142

²⁷ Amazigh World News. *Commemorating the 55th Anniversary of the Death of Abd al-Karim al-Khattabi* [cit. 2018-3-16]

<http://amazighworldnews.com/commemorating-the-55th-anniversary-of-the-death-of-abdelkrim-el-khattabi/>

²⁸ MADDY-WEITZMAN, B.: Abdelkrim: Whose Hero is He? The Politics of Contested Memory in Today's Morocco. str. 143-144

²⁹ Middle East Eye. *What Morocco's Monarchy Should Do instead of Repressing Protesters*. [cit. 2018-3-16] <http://www.middleeasteye.net/columns/moroccos-rif-protests-are-about-corruption-and-abuse-power-1658399521>

³⁰ Amazigh World News. *Rif: Moroccan Forces Violently Break up Peaceful Protest in Memory of Annual Battle*. [cit. 2018-4-15]

al-Karima je v oficiálních obřadech převážně ignorována. Namísto toho se klade důraz na roli sultána Mohammeda V., který neměl žádný podíl na bitvě u Anwalu. Berberské hnutí zdůrazňuje lhostejnost makhzenu při použití jedovatých plynů proti civilnímu obyvatelstvu. Poukazuje na to též vysoký stupeň rakoviny mezi přeživšími.

Současní berberští aktivisté vykreslují 'Abd al-Karima jako heroického hrdinu, který vedl svůj lid proti okupantům. Snaží se o rozšíření vědomí o něm mezi lidmi. Jejich metody zahrnují publikace, konference a komiksové knížky pro děti. Hledají, jak podpořit konstrukci kombinace mauzolea, muzea a kulturního komplexu v jeho rodném městě, Ajdir. Zatím ovšem Ajdir zůstává chátrající, opomíjenou budovou.

'Abd al-Karim je odkazem pro berberské hnutí, v jeho moderních i militantních proudech, ikonickou figurou pro militantní bojovníky Rífu a obecně pro demokratické protesty.³¹

<http://amazighworldnews.com/rif-moroccan-forces-violently-break-up-peaceful-protest-in-memory-of-annual-battle/>

³¹ MADDY-WEITZMAN, B.: Abdelkrim: Whose Hero is He? The Politics of Contested Memory in Today's Morocco. str. 145-146

Berberští bojovníci za nezávislost Maroka

'Abd al-Karim al-Khattabi nebyl zdaleka jediným, který bojoval proti koloniální nadvládě a za nezávislost Maroka.

Moha Ou Hammou Zayani (1863-1921) byl berberský lídr narozený v horách Středního Atlasu. Jakmile francouzské síly započaly rozšiřovat svoji moc do vnitrozemských plání, Zayani začal svůj protikoloniální odpor vyjadřovat veřejně. Jeho kampaň proti francouzské okupaci zahrnovala území od Rabatu po Meknes.³² Do nástupu generála Lyautey, francouzské koloniální autority nebyly schopny zastavit pokračující odpor. Lyautey si uvědomil, že Zayani a jeho vojenské síly představují nebezpečí pro vojenské linky spojující Rabat a Fez a přikázal svým silám skončit berberský odpor při pravém břehu řeky Oum Rbia. Francouzské jednotky obsadily kemp, kde tábořily Zayanovi muži, okolo vesnice El-Herri, ovšem berberské kmeny síly si vedly velice dobře proti Francouzům. Zatlačily je zpět do Khenifra, přičemž bylo zabito mnoho vojáků a úředníků. Tato bitva vešla do dějin pod názvem bitva u El-Herri. Navzdory krutým zimám, Zayani pokračoval v odporu proti francouzské přítomnosti ve Středním Atlasu až do své smrti roku 1921. V oblasti Taoujgalt ve Středním Atlasu, kde byl spálen, je kolem jeho hrobky vystavěno mauzoleum a mešita.³³

Abbas Messaadi (1925-1956) byl lídrem Marocké armády za osvobození, což byla organizace volně seskupených bojovníků, bojujících za nezávislost Maroka od španělské a francouzské přítomnosti. Dokud nebyl zavražděn, vedl vojenský tábor v Aknoul. V osudném měsíci, červnu, roku 1956 byl za kontroverzních událostí zavražděn ve Fezu. Údajně ho zavraždil Karim Hajjaj, člen strany Istiqlal pod taktovkou vůdce strany Istiqlal, Mehdi ben Barka. Spálen byl ve Fezu, ale jeho ostatky byly později převezeny do Ajdiru, které je rodištěm i 'Abd al-Karima al-Khattabiho i přes protesty ministra vnitra. Když vojenské síly rozhodly o navrácení těla do Fezu, zvedla se vlna nevole, což následně spustilo řífskou revoltu roku 1957.³⁴

Muhand Amezyan byl jedním z prvních vůdců řífského odporu, který bojoval proti španělské nadvládě v severním Maroku. Proti koloniálním vládám bojoval převážně ve východních

³² Amazigh World News. *Remembering Moha Ou Hammou Zayani on Anniversary of his Death*. [cit. 2018-4-15] <http://amazighworldnews.com/remembering-moha-ou-hammou-zayani-on-anniversary-of-his-death/>

³³ AKYEAMPONG, E. K., GATES, H. L.: *Dictionary of African Biography*. str. 231-232.

³⁴ Amazigh World News. *To the Memory of Abbas Messaadi: Sixty one Years after his Assassination*. [cit. 2018-4-15] <http://amazighworldnews.com/to-the-memory-of-abbas-messaadi-sixty-one-years-after-his-assassination/>

regionech, v provincii Nador a regionu Selwan.³⁵ Narodil se v severním Maroku roku 1859, a protože jeho činy započaly mnohem dříve než činy na kterých má zásluhu al-Khattabi, je proto právě on považován za předchůdce rífské války. Nejprve zahájil vojenskou akci proti žadateli o trůn, Bou Hmara, který nabýval v Rífu stále větší moc. Shromáždil své muže a během několika dní je vyhnal z Rífu. Od té doby bojoval proti španělským společnostem v Rífu. Ozbrojený odpor započal tím, že napadl důlní španělskou společnost. Zaútočil na výstavbu trati určené ke spojení Melilly a železnými doly. Střet mezi španělskou armádou a rífskými kmeny v takzvané bitvě U vlčí rokle znamenal těžké ztráty pro Španělsko a vítězství pro Rífany. Do Melilly byly poslány vojenské jednotky k posílení obrany a Amezyan si tímto vítězstvím získal prestiž mezi rífskými kmeny.³⁶ Zemřel roku 1912 poblíž Melilly a jeho tělo bylo později dáno jeho bratrům a bylo spáleno v jeho rodném městě, na hřbitově v Segangan, poblíž Nadoru.³⁷

³⁵ Amazigh World News. *Commemoration of the Martyrdom of Muhand Amezyan*. [cit. 2018-4-12]. Dostupné z: <http://amazighworldnews.com/commemoration-of-the-martyrdom-of-muhand-amezyan/>

³⁶ WikyVividly. *Mohammed Ameziane*. [cit. 2018-4-12]. Dostupné z: https://wikivividly.com/wiki/Mohammed_Ameziane

³⁷ Amazigh World News. *Commemoration of the Martyrdom of Muhand Amezyan*. [cit. 2018-4-12]. Dostupné z: <http://amazighworldnews.com/commemoration-of-the-martyrdom-of-muhand-amezyan/>

Vláda Hassana II.

Po získání nezávislosti roku 1956 se stala arabština oficiálním jazykem a o pět let později, roku 1961 nastoupil na trůn nový král Hassan II, s kterým započal proces arabizace země.³⁸

Snahy o arabizaci se nejvíce promítly do vzdělávacího systému. Podstata příběhu tvrdí, že historie Maroka započala s příchodem Arabů, aby osvobodila Berbery od jejich zpátečnictví a zaostalých životů a všípila jim respekt a znalosti islámu.³⁹ Jdoucí ruku v ruce s arabským nacionalismem z 60. a 70. let, berbersky hovořící obyvatelé, převážně ti, kteří žili v městských částech a museli soupeřit o práci s arabsky hovořícím obyvatelstvem, se cítili marginalizováni. V zaměstnání byli preferováni horliví zastánci arabského nacionalismu a děti ve školách byli učitelé trestáni, když hovořili jejich vlastním dialektem. Očerňování berberských dialektů a jejich kultury se stalo běžným fenoménem ve školách. Politické strany Istiqlal a UNFP potvrzovaly, že Maroko je arabskou zemí a je nutné vymýtit berberské jazyky a kulturu. Rozšířené postoje mezi arabskými kruhy a městskou společností byly takové, že berber je ten, „kdo zkrátka nechodil do školy“.⁴⁰

Navzdory sňatku Hassana II. s ženou berberského původu, jménem Latifa, Hassan II. byl nemilosrdný při potlačení rífského povstání několik let po nezávislosti.⁴¹ Po léta zůstala v myslích všech zúčastněných zatrpklá vzpomínka na tuto revoltu. Protivládni nesouhlas byl v Rífu stále přítomen a jakákoliv náznaky nesouhlasu, jako byly například protesty a chlebové bouře v osmdesátých letech byly následně potlačeny režimem Hassana II.⁴² Neoficiálně král pokračoval v posílení vztahů s klíčovými berberskými kmeny pro pokračování královské tradice, pořádání sňatků s dcerami významných marockých rodin. Tím, že se spojil s berberskou vojenskou silou, mohl lépe dohlížet a kontrolovat stranu Istiqlal, kterou vnímal jako hrozbu pro jeho moc. I přes snahy konsolidovat moc, bylo spácháno několik pokusů o atentát na jeho osobu. V roce 1971 skupina složená převážně z berberů se pokusila o převrat, který selhal. Po této akci byl jazyk tamazight vyloučen z královského paláce a do hor byli posíláni arabští učitelé na výuku arabského jazyka ve snaze arabizovat region. V tento čas

³⁸ The Economist. *King Hassan of Morocco*. [cit. 2018-4-9]
<https://www.economist.com/node/229141>

³⁹ KRUSE, John E.: *Amazigh State Relations in Morocco and Algeria*. str. 36

⁴⁰ ASLAN, S.: *Nation-Building in Turkey and Morocco. Covering Kurdish and Berber Dissent*. str. 107 - 108

⁴¹ BBC News. *Morocco Wedding Break Royal Rules*. [cit. 2018-4-9]
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/1599003.stm>

⁴² Al-Akhbar. *Revolt and Oppression*. [cit. 2018-4-9]
<https://english.al-akhbar.com/node/5590>

mnoho Amazigh úředníků bylo nuceno rezignovat dlouho předtím, než jim nastaly roky odchodu do důchodu. Amazigh začínali být pro krále nebezpeční.⁴³ O rok později, 1973 vypuklo povstání ve Středním Atlasu, což královy myšlenky jen utvrdilo. Stabilizoval si moc skrze manipulaci, kontrolu a spolupráci se zkorumpovanými berberskými úředníky.⁴⁴

Zdánlivé a velice vlašné schválení požadavků Berberského kulturního hnutí králem Hassanem II. dalo jistou naději, která ovšem brzy pohasla a proměnila se ve zklamání kvůli pomalému a povrchnímu představení slibovaných reforem. Ačkoliv berberské dialekty byly zahrnuty do národního vysílání, byly velice krátké, slabé kvality a soustředily se výhradně na události arabského světa.⁴⁵

I přes negativní postoje k berberské populaci v rámci státní politiky nebylo proti nim použito systematických sankcí. Nepozbývali žádných zákazů na hudbu, oblékání či festivaly. Při ceremoniálech se zpívalo a tančily se tradiční berberské tance a i král si příležitostně oblékl berberské oblečení na veřejnosti. Elementy berberské kultury, šperky a hrnčířství, dělaly státu reklamu jako turistické objekty a ukázka exotiky. Amazigh zůstávali citlivé téma, ale ne tabu.⁴⁶

Hassan II. zřídka kdy prezentoval Amazigh jako význačnou skupinu v rámci země až do devadesátých let. Roku 1994 při příležitosti královského projevu potvrdil trojstrannou marockou identitu, zahrnující Araby, Amazigh a Sahrawi. Učinil také neurčité sliby ohledně výuky jazyka tamazight v marockých školách. Tyto plány vzbudily značnou vášeň mezi islamisty, kteří to považovali jako hrozbu pro nadřazenost arabského jazyka a arabských jazykových studií, stejně jako manifestaci západních ideálů o kulturní diversitě, cílené speciálně na oslabení islámu.⁴⁷ O dva roky později se ale distancoval od vyjádření trojstranné marocké identity vydáním dokumentu, který zakazoval berberská jména na rodných listech. Všechny tyto sliby byly jen výkřikem do neznáma a nabraly reálné podoby až za vlády jeho syna, Mohammeda VI.⁴⁸

⁴³ Temehu. *Berberism and Berber Political Movements*. [cit. 2018-16-4]. Dostupné z: <https://www.temehu.com/imazighen/berberism.htm#moroccanberbers>

⁴⁴ KRUSE, John E.: *Amazigh State Relations in Morocco and Algeria*. str. 36-37

⁴⁵ WILLIS, Michael J: *Politics and Power in the Maghreb. Algeria, Tunisia and Morocco from Independence to the Arab Spring*. str. 219

⁴⁶ ASLAN, S.: *Nation-Building in Turkey and Morocco. Covering Curdish and Berber Dissent*. str. 109 - 110

⁴⁷ MILLER, S. G.: *A History of Modern Morocco*. str. 196

⁴⁸ KRUSE, John E.: *Amazigh State Relations in Morocco and Algeria*. str. 38

NÁSTUP KRÁLE MOHAMMEDA VI.

Velké změny pro lid Amazigh přišly s nástupem nového krále, Mohammeda VI. na trůn. Jako součást dohodnuté strategie, vyvážit oživující islámská hnutí a zachovat hegemonii paláce nad zvyšujícím se liberalizovaným politickým systémem, král zahrnul berberské hnutí jako součást marocké národnosti.⁴⁹ Zaměřením se na berberskou otázku se snažil napravit selhání z minulých let, kdy útlak Amazigh byl široce uznáván jako hrubé porušení lidských práv.⁵⁰

První krok směrem k berberskému hnutí přišel tři měsíce po jeho korunovaci, kdy vykonal cestu do opomíjeného, dlouhý čas přehlíženého a historicky odcizeného rífského regionu a přilehlých oblastí. Tato návštěva měla zvláštní význam, poněvadž Rífané stále pamatovali nemilosrdné potlačení rífských rebelů králem Hassanem II. v letech 1957-1959.⁵¹ Králova návštěva regionu nebyla pouze jednorázovou záležitostí. Během prvních let jeho vlády udržoval stálý zájem o severní region, často ho navštěvoval a investoval finance do rozvojových projektů. Záměrem těchto projektů bylo vytvořit pracovní příležitosti a odvyknout region na závislosti v pašování drog. Přislíbil sociální a ekonomické reformy, též zmírnění chudoby a výslovně zde podpořil otázku arabsko-berberského smíření. Při této příležitosti se setkal se synem národního hrdiny, 'Abd al-Karim al-Khattabi, zakladatel Rífské republiky (1921-1926) a vůdce odporu proti francouzské a španělské koloniální nadvládě. Jeho syn přicestoval z Egypta na královo pozvání a dostalo se mu slibu obnovit zanedbané ruiny velitelství jeho otce v rodném Ajdiru.⁵²

Příznivá odpověď přišla roku 2001 v reakci na Berberský manifest, vydaný o rok dříve a podepsaný více než 200 prominentními berberskými intelektuály a umělci. Manifest je klíčovým textem pro utváření moderní berberské identity, kde je vyložen historický příběh, který stojí v kontrastu s marockým a specifický program nápravy.⁵³ Mohammed VI. zde částečně přijal jeho požadavky zahrnující představení jazyka tamazight v marockých školách,

⁴⁹ MADDY-WEITZMAN, B.: Arabization and its Discontents: The Rise of the Amazigh Movement in North Africa. str. 124

⁵⁰ MILLER, Susan G.: *A History of Modern Morocco*. str. 221

⁵¹ Oxford Research Encyclopedias. *Berbers and the Nation State in North Africa*. [cit. 2018-3-20] <http://africanhistory.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190277734.001.0001/acrefore-9780190277734-e-105>

⁵² MADDY-WEITZMAN, B.: *The Berber Identity Movement and the Challenge to North African States*. str. 156-157

⁵³ Oxford Research Encyclopedias. *Berbers and the Nation State in North Africa*. [cit. 2018-3-20] <http://africanhistory.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190277734.001.0001/acrefore-9780190277734-e-105>

což započalo v roce 2003, rozšíření berberské přítomnosti v audio-vizuálních médiích a uznání berberské kultury jako důležitých komponent marocké národní identity.⁵⁴

Mohammed VI. oficiálně rozšířil svůj královský patronát na marockou berberskou komunitu zřízením IRCAM (Royal Institute of the Amazigh Culture) 17. října 2001 v městečku Ajdir. Náplní institutu je výzkum, podpora a rozšíření berberské kultury a jazyka.⁵⁵ Ředitelem institutu byl jmenován Mohammed Chafik, kterého roku 2003 nahradil Ahmad Boukous.⁵⁶ Třiceti tři členná správní rada institutu, se zřejmými pokusy shromáždit stejný počet aktivistů ze tří hlavních berberských regionů, Rífu, Středního Atlasu a údolí Sous. Berberští aktivisté byli rovněž začleněni do sedmi vzdělávacích center, zahrnujících jazykové oddělení, pedagogický rozvoj, umělecké vyjádření, antropologickou analýzu, historické uchování, překlady, podporu skrze média a komunikaci. Platy, nabízené zaměstnancům jsou lepší, než co si mohou vydělat ve školním vzdělávacím systému. Institut sídlí v moderní, komerční budově v hlavním městě, Rabat.⁵⁷

Doba mezi lety 2001-2011, kdy marocká ústava rozhodla o změnách a postavila jazyk tamazight jako oficiální jazyk země vedle Arabštiny, je pro berberskou komunitu doba „jednou nahoře, podruhé dole“. Program výuky tamazight v marockých školách byl viděn mnoha pozorovateli jako fiasko, možnost dávat nově narozeným dětem berberská jména je stále blokováno některými státními autoritami a nevzdělanost a chudoba zůstává vysoká, převážně ve venkovských berberských regionech. Ve stejný čas se berberský aktivismus rozšířil do areálů vysokých škol a do venkovských oblastí. Všechny tyto změny sloužily též jako pozadí pro události 2011.⁵⁸

⁵⁴ MADDY-WEITZMAN, B.: Arabization and its Discontents: The Rise of the Amazigh Movement in North Africa. str.124

⁵⁵ Oxford Research Encyclopedias. *Berbers and the Nation State in North Africa*. [cit. 2018-3-20] <http://africanhistory.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190277734.001.0001/acrefore-9780190277734-e-105>

⁵⁶ MILLER, Susan G.: *A History of Modern Morocco*. str. 226

⁵⁷ SILVERSTEIN, P., CRAWFORD, D.: Amazigh Activism and the Moroccan State. str. 45

⁵⁸ MADDY-WEITZMAN, B.: Arabization and its Discontents: The Rise of the Amazigh Movement in North Africa. str. 124

Výuka jazyka tamazight a problémy s ní spojené

Ještě dekádu zpět by nikdo neočekával, že jazyk tamazight brzy změní svůj status z mluveného jazyka, kteří mnozí spojovali s folklorem a venkovským a nevzdělaným Marokem na povinný předmět v marockých školách. Oficiální zdůvodnění této politiky je ukázat a připomenout všem Maročanům, že tamazight není vlastnictvím pouze lidu Amazigh, ale dědictvím všech Maročanů.⁵⁹ Když se v září roku 2004 v předních berbersky hovořících regionech Maroka vrátili studenti základních škol opět do tříd, poprvé v životě od nich bylo požadováno studium jazyka tamazight. Povinná výuka jazyka zavedená nejprve v Rífu, Středním Atlasu, Vysokém Atlasu a údolí Sous znamenala první významný posun v jazykové politice Maroka.⁶⁰ Již na sklonku roku 2003 se přešlo od teorie k praxi a jazyková výuka tamazight byla zavedena do 300 základních škol v zemi, což pokračovalo a o tři roky později se číslo zvedlo na 900.⁶¹ Ačkoliv cílem bylo zavést výuku jazyka tamazight do všech škol po celé zemi do roku 2008, výzkumy z roku 2015 ukazují, že stále pouze 14% žáků základních škol jsou schopni účastnit se tamazight tříd. Dokonce, jak uvádějí někteří žáci, i třídy, které jsou nabízeny, jsou nedostatečné.⁶² Výuka je povinná pro všechny žáky bez ohledu na etnické či jazykové rozdíly. Nicméně i tato jazyková politika je odmítána některými Maročany jak z řad Arabů tak Berberů s odůvodněním, že výuka jazyka by měla být záležitostí výběru, spíše než povinným rozkazem importovaným shora.⁶³

Oficiální uznání jazyka a národní identity je otevřeně vysloveno již roku 2001. Souvisejícím počinem je zřízení IRCAM.⁶⁴ Role institutu je nepopiratelná, reprezentuje legitimnost, uznání a včlenění jazyka a kultury do odkazu země. Navíc, poté co vláda rozhodla o změnách ve vzdělávacím systému, sehrál IRCAM podstatnou roli v uskutečnění této jazykové politiky a s tím spojených vzdělávacích reforem.⁶⁵

⁵⁹ ERRIHANI, M.: Language Policy in Morocco: Problems and Prospects of Teaching Tamazight. str. 143

⁶⁰ SILVERSTEIN, P., Crawford, D.: Amazigh Activism and the Moroccan State. str. 44

⁶¹ ERRIHANI, M.: Language Policy in Morocco: Problems and Prospects of Teaching Tamazight. str. 143

⁶² Morocco World News. *Despite Promises, Tamazight Taught in Few Moroccan schools*. [cit. 2018-3-11] <https://www.morocccoworldnews.com/2015/09/166900/despite-promises-tamazight-taught-in-few-moroccan-schools/>

⁶³ ZOUHIR, A.: Language Situation and Conflict in Morocco. str. 274

⁶⁴ EL KIRAT EL ALLAME, Yamina: Bilingualism, Language Teaching, Language Transmission and Language Endangerment: The Case of Amazigh in Morocco. str 3

⁶⁵ FISCHER, Sarah R.: Amazigh Legitimacy through Language in Morocco. str. 34

Co se týče samotné výuky jazyka, je zde důležité zmínit problémy, které s sebou přináší a obecné vyhlídky jazyka do budoucího života.

Bilingvální politiky jsou často charakterizovány jazykovými a sociokulturními problémy a Maroko není jiné. V případě Maroka se jedná o problém, že ještě před patnácti lety polovina obyvatel Maroka hovořila jazykem, který stát neuznával ve veřejné ani oficiální sféře. Ačkoliv byl jazyk oficiálně uznán, slovo oficiální může být matoucí, poněvadž zde neodkazuje na žádný dokument. Jednoduše je to orámováno faktem, že prohlášení vydala osoba, nabývající autority, ke skupině lidí, od kterých se očekává, že ho budou následovat.⁶⁶

Pro úspěch jakékoliv jazykové politiky je důležitý pozitivní postoj k určitému jazyku. Pokud je jazykový postoj negativní, je nesmírně těžké změnit status jazyka. V případě Amazigh, převážně v městských částech Maroka, není toto jazykové dědictví převáděno od rodičů na děti. Je to způsobeno tím, že tamazight se nedostal na stejnou úroveň jako francouzština či arabština. Studenti, kteří chtějí mít univerzitní vzdělání, musí ovládat francouzštinu a to je důvodem, proč mnoho rodičů upřednostňuje tyto jazyky před jazykem tamazight. Záleží ovšem na postoji všech obyvatel, jak učitelů a dětí ve školách, tak úředníků a politiků.

Motivace je další důležitý komponent jazykového postoje. Ovšem samotná motivace studentů by měla jít ruku v ruce s nadšením rodičů oněch dětí, ochotou státu zajistit potřebné podmínky pro úspěch věci a závazek a obětavost učitele hrát hlavní roli v této úloze osvojení si nového jazyka.⁶⁷ Toto ovšem naráží na několik překážek, které jsou spojené s nedostatkem učebních materiálů, nepřiměřenou kompenzací od státu či nedostatečnou přípravou vyučujících. Příprava učitelů na hodiny se často omezuje na třítydenní či týdenní kurzy. Co se týče dětí samotných, mnoho z nich berou výuku jako odpočinek, protože při ní na ně nejsou kladeny takové nároky jako v jiných předmětech.⁶⁸

V 90. letech byly děti z vesnických oblastí ve Vysokém Atlasu vyučovány v mešitách, kde se soustředily na náboženská studia a základní matematiku. Náboženský instruktor byl vysoce ceněný v komunitě. Jako v jiných vesnicích mu vláda za výuku platila a též dostával od obyvatel zásoby dřeva a obilí. Ale vesničané neviděli náboženské vzdělávání svých dětí jako dostatečně adekvátní pro praktický život v Maroku a poznali, že je potřeba více městský,

⁶⁶ ERRIHANI, M.: Language Policy in Morocco: Problems and Prospects of Teaching Tamazight. str. 144

⁶⁷ ERRIHANI, M.: Language Attitudes and Language Use in Morocco: Effects of Attitudes on Berber Language Policy. str. 411-412

⁶⁸ EL KIRAT EL ALLAME, Yamina: Bilingualism, Language Teaching, Language Transmission and Language Endangerment: The case of Amazigh in Morocco. str. 6

„moderní“ styl výuky. Když byla roku 1998 postavena škola v oblasti Tagharghist, každé dítě vybavené batůžkem se školními potřebami cítilo nadšení a netrpělivě čekalo na příchod vyučujícího. Přišla, arabská vyučující z Casablancy, která mluvila pouze arabsky a děti, které nevěděly, co se od nich požaduje na tom byli bití. Učebnice byly čistě v arabštině a plné obrázků moderních vymožeností, které byly nesrozumitelné pro děti z venkova. Entusiasmus z dětí brzy vyprchal, rodiče nedokázali přečíst zprávy ze školy a učitelé, frustrovaní, končili hodiny dříve nebo je rušili úplně.⁶⁹

Ti, kteří hovoří jedním z berberských dialektů, se ho většinou naučili od svých rodičů. Ještě donedávna byl tedy jazyk tamazight předáván z generace na generaci. Při rostoucím trendu urbanizace, podporující cizí jazyky jako jsou angličtina a francouzština, stále méně mladých lidí považuje za nutné učit se jazyku tamazight. Jednoduše proto, že tento jazyk je viděn jako sloužící výhradně pro komunikaci na ulici a doma. Dle názoru jistého studenta z Rabatu, jazyk tamazight neřídí jeho denní život ani není tak široce rozšířen, aby byla zapotřebí plynulost v něm.

Jeden z problémů, kterým čelí Amazigh v oblasti zachování nejen jazyka, ale i kultury je nedostatečná ústava, která by prosazovala jejich implementaci. Ačkoliv IRCAM je důležitým orgánem a jak uvádí ve svém zakládajícím dokumentu, mají právo radit králi v záležitostech týkajících se zachování berberské kultury a jazyka, nedisponují ovšem žádnou právní mocí. V současnosti je na stole zákon, který projednává výuku jazyka nejen na prvním, ale i na druhém stupni základních škol. tamazight není viděn jako ten, který nabízí ekonomické příležitosti a lidé mluvící pouze tímto jazykem jsou ekonomicky i sociálně znevýhodněni. Jeho všednost a samozřejmost v médiích a v každé části společnosti, to je potřeba.⁷⁰

⁶⁹ CRAWFORD, D.: How „Berber“ matters in the Middle of Nowhere. str. 23

⁷⁰ SCHWED, J.: The Power Dynamics of Language. An Analysis of the Positionality of Amazigh Language in Morocco. str. 24-25; 29-31

Tifinagh skripta

Málo zaznamenaná, ale významná bitva byla svedena v Maroku mezi lety 2002-2003 o to, jaká skripta by měla být používána pro zápis jazyka tamazight. Rozhodovalo se mezi latinkou, arabštinou nebo upravenou verzí písma Tifinagh (starověká skripta, stále používaná Tuaregy v oblasti Sahary).⁷¹ Moderní abeceda, která se rozvinula z dřívějších forem písma Tifinagh je nazývána Neo-Tifinagh.⁷² Je psána zleva doprava.⁷³

74

Na jedné straně stály strana Spravedlnosti a Rozvoje (PJD) a berberští aktivisté, kteří podporovali přijetí arabských skript. Jim to bylo vyčítáno jako podpora ideologie arabizace.⁷⁵ Maročtí islamisté nazírali na tuto bitvu jako na snahy západní civilizace podkopat prvenství islámu a podpořit sekularizaci. Berberská inteligence, vzdělaná převážně ve francouzském jazyce a i převážná většina berberských aktivistů viděla latinku jako nejpraktičtější cestu k podpoře jazyka.⁷⁶ Řešení se našlo v přijetí formy systému písma tifinagh, avšak toto řešení bylo politickým krokem, jako vhodný kompromis mezi arabštinou a latinkou.⁷⁷

⁷¹ MADDY-WEITZMAN, B.: Ethno-politics and Globalisation in North Africa: The Berber Culture Movement. str. 79

⁷² ENNAJI, M.: *Multilingualism, Cultural Identity and Education in Morocco*. str. 74

⁷³ Tuaregové. *Tifinagh – berberské písmo* [cit. 2018-4-10]
<http://www.tuaregove.cz/clanky/jazyk-a-pismo/tifinar---pismo.html>

⁷⁴ Maroko, Ait Ben Haddou. September 28, 2017 [cit. 2018-4-3].

⁷⁵ ERRIHANI, M.: *Language Policy in Morocco: Problems and Prospects of Teaching Tamazight*. str. 150

⁷⁶ MADDY-WEITZMAN, B.: *Ethno-politics and Globalisation in North Africa: The Berber Culture Movement*. str. 79

⁷⁷ SILVERSTEIN, P., CRAWFORD, D.: *Amazigh Activism and the Moroccan State*. str. 46

Na sklonku roku 2003 IRCAM adaptoval písmo Tifinagh na moderní technologie, speciálně pro zpracovávání textů a počítačové využití. Dnes, latinka i arabská skripta jsou berberskými autory a vesničany používána pro běžné psaní. Tvůrčí spisy, vydávané institutem AMREC, jsou psány v arabštině. Jiná kulturní asociace vydává noviny, titulované Amud, též psány v arabském písmu. Pomocí internetu, k šíření jazyka tamazight do světa je Amazigh používána latinka.⁷⁸

⁷⁸ ENNAJI, M.: *Multilingualism, Cultural Identity and Education in Morocco*. str. 74

Standardizace tamazight a překlad Koránu

Další debata vedená v Maroku se týká sjednocení tří hlavních berberských dialektů, kterými se v Maroku hovoří do jednoho standardizovaného jazyka. Tento proces započal zvolením písma Tifinagh v roce 2003 a pokračuje v dalších bodech, zahrnujících gramatiku, morfologii a slovní zásobu. Než byl jazyk tamazight představen do školního systému bylo již, díky institutu IRCAM, dostupné množství textů v různých variantách berberského jazyka, například vědecké publikace ohledně gramatiky variant berberského jazyka, slovníky a speciálně zaměřené dokumenty (matematika či počítačové vědy). Pozice IRCAMU, co se týče výběru mezi lokálními variantami berberského jazyka a standardizovanou formou, byla jasná od samého počátku. Rozhodli se pro ucelenou formu berberštiny. Jejich cílem je sjednotit berberský jazyk a eliminovat rozdíly mezi berberskými dialekty.⁷⁹

Berberské dialekty jsou si do jisté míry podobné v gramatice.⁸⁰ Existují rozdíly, co se týče slovní zásoby a výslovnosti avšak geografická blízkost umožňuje jakési vzájemné porozumění.⁸¹ Obyvatelé mohou vést jistou konverzaci, avšak není to tak jednoduché. Blíže k sobě mají dialekty tamazight a tashelhit. Nejtěžší je porozumět rífskému dialektu.⁸²

Ačkoliv by standardizace berberských dialektů do jisté míry usnadnila výuku ve školách, na druhé straně představuje případ jazykového ohrožení, což negativně ovlivňuje berberské variace a riskuje se ztráta jejich pozice jako místních rodných jazyků. Dle dotazníku, prováděného roku 2015 ohledně standardizace jazyka tamazight výzkumy ukázaly, že většina dotazovaných nesouhlasila s výrokem, že standardizace zachrání a uchová tamazight. Ti, kteří nesouhlasili, byli převážně rodilí mluvčí těchto dialektů, kteří znají současnou situaci v postavení berberských jazyků a předpokládají náročnost zkombinovat různorodé dialekty. Pozitivní ohlasy se naopak zjevovaly zejména mezi arabsky hovořící populací, která nemusela být s jazykovou realitou tak dobře seznámena či mezi Amazigh, rovněž, kteří ovšem hráli roli aktivistů.

⁷⁹ SOULAIMANI, D.: *Becoming Amazigh: Standardization, Purity and Questions of Identity*. str. 485-486

⁸⁰ AISSATI, A., KARSMARKERS S., KURVERS, J.: „We are all beginners“: Amazigh in Language Policy and Educational Practise in Morocco. str. 216

⁸¹ Morocco World News: *Tamazight Language in Morocco: Is Standardization Possible?* [cit. 2018-4-6] <http://www.morocoworldnews.com/2013/12/117857/tamazight-language-in-morocco-is-standardization-possible/>

⁸² Rozhovor s Mohammed Chafiq [cit. 2018-4-10] v Hradci Králové

Mnohými jsou nejméně tři hlavní berberské dialekty považovány každý za samostatný jazyk. Obyvatelé, kteří hovoří jedním z těchto jazyků či nějakou z jejích variant to považují za součást jejich životů, jejich kulturního dědictví spíše než za problém v rámci jazykové politiky.⁸³

V polovině devadesátých let započala středoškolská profesorka a aktivistka za berberská práva pracovat na překladu Koránu do jazyka tamazight. Překlad byl dokončen v roce 1999, ale byl zakázán až do roku 2003. Tato otázka započala horkou debatu mezi berberskými aktivisty, kteří si položili otázku. Proč, když byl již Korán přeložen do tolika jazyků, by nemohl být přeložen i do jazyka tamazight? Je pravdou, že byl přeložen do více než 40 jazyků, ale převážně v geografických pásech, kde převažuje křesťanství. Vysvětlení je historicko-náboženské, v zemích s křesťanskou dominancí islám podporuje překlad do cizích jazyků, zatímco v zemích, které nejsou pod křesťanskou nadvládou, preferují šíření v arabštině. Také překlad do turečtiny a perštiny je často citován berberskými aktivisty jako ospravedlnění překladu do jazyka tamazight. Ovšem v Turecku a Íránu je jazyk státu a jazyk kultu jeden a ten samý, což těžko můžeme říci o Maroku, kde jazyk tamazight není jazykem kultu mezi berbersky mluvící populací.⁸⁴

⁸³ SOULAIMANI, D.: *Becoming Amazigh: Standardization, Purity and Questions of Identity*. str. 486

⁸⁴ BEN-LAYASHI, S.: *Secularism in the Moroccan Arabic Discourse*. str. 165-166

Sdělovací prostředky, divadlo a literatura

V posledních dvou dekádách 20. století moderní komunikační technologie způsobily převrat v každé sociopolitické a ekonomické sféře. Skrze televizi, noviny, rádia, filmy či divadlo mohou být vyjádřeny hlasy vládou a státem utiskované.

Do 70. let byl obraz Amazigh spojován s folklorem a tradičními tanci. Marocká vláda těžila z turismu a rychle se rozvíjejícího průmyslu v zemi a podporovala „vystavování“ Amazigh bez jakékoliv důstojnosti. S dostupností kazetových záznamů v 70. letech mladí využili potřebu vyjádřit svůj každodenní boj s vládou, rodinou a sami se sebou pomocí básní a písní nahraných a distribuovaných mezi ostatními. Úspěch produkce vedl k vytvoření několika vlivných asociací se zájmem zpravit veřejnost o životě Imazighen. Starosti mladých zahrnovali bezpráví, chudobu, imigraci a vládní korupci.

V hudbě se odráželi každodenní sociální problémy a historické události, zahrnující národní a náboženské svátky a prázdniny. Roku 1991 byl také natočen první film v jazyce tamazight. Zveřejněn byl v Melille, španělské enklávě v severním Maroku a poté byl propašován do Maroka, kde si získal okamžitou popularitu.⁸⁵

Rozvoj divadla hrál významnou roli v obnovení prestiže berberských dialektů a co více, chránil tradice Amazigh od úplného vymizení. Dědictvím písní, básní, mýtů a obrazů dokázali přitáhnout národní i mezinárodní pozornost. Divadlo reprezentuje každodenní život Amazigh a čelí stereotypům, jako zaostalost a necivilizovanost.⁸⁶ Ačkoliv bylo dlouho přehlíženo, ignorováno kritiky a byl mu přisuzován status umělecky slabého, nyní si hledá svoji cestu v rámci širšího kontextu marockého divadla.⁸⁷

Snaha o sjednocení komunity a uznání ve světě je prezentováno mnoha festivaly, které se snaží reprezentovat berberskou kulturu jako živou a dynamickou, spíše než odsouzenou k zániku. Amawa festival pořádaný v horách Středního Atlasu je společným zážitkem a předáním kulturního dědictví mladší generaci, izolovaní vesničané zároveň doufají, že se jim dostane širšího mediálního zájmu a zvýšení financí investovaných do regionu.

⁸⁵ ALMASUDE, A.: The New Mass Media and the Shaping of Amazigh Identity. str. 120-122

⁸⁶ CLEO, J.: Playing the „Berber“: the Performance of Amazigh Identities in Contemporary Morocco. str. 68-69

⁸⁷ The New Arab. *Berber Theatre Comes in from the Cold in Morocco*. [cit. 2018-4-7]

<https://www.alaraby.co.uk/english/artsandculture/2015/8/17/berber-theatre-comes-in-from-the-cold-in-morocco>

Divadlo Tafoukt je jedna z nejvýznamnějších berberských, divadelních společností, založená v Casablance. Představuje hry v rodném jazyce, tashelhit. Jejich produkce vyloženě nepodporuje požadavky berberských aktivistů, ale dává ožívat berberským mýtům a historii. Prezentuje vizi slavné minulosti, apelující na všechny Maročany bez ohledu na jejich původ. ARTA (Association Rif pour le Theatro Amazigh) je prvotně vzniklá divadelní společnost, hrající v rodném jazyce, tarifit. Jejich hry se inspiřují každodenním životem berberských komunit.⁸⁸

Vyjádření identity pomocí literatury bylo hlavním bodem berberského kulturního hnutí, zvláště od založení dvou hlavních organizací, AMREC a Tamanyut. Současná marocká berberská literatura je charakterizována autorovou angažovaností do procesu kulturního uznání, stejně tak jako jazyková práce na modernizaci slovní zásoby. První vlna berberských spisovatelů přišla v 60. letech a skládala se z úředníků, právníků, učitelů a z těch, kteří založili první asociaci za propagování berberských požadavků. Se založením IRCAM se možnosti literárních publikací zvýšily. Berberská literatura vydávaná v latince či Tifinagh abecedě je široce dostupná a zahrnuje mezinárodní šíření románů, poezie a divadelních her.⁸⁹

Poezie je jednou z nejdůležitějších forem berberské literatury. Představuje jednu z nejrozšířenějších forem rekreace a vyjádření denního života mezi berberskou komunitou. Fakt, že je recitována, pamatována a vysoce ceněna mezi Amazigh obyvateli ji dává široký repertoár. Berberskou poezii můžeme rozdělit do dvou kategorií, klasická a moderní poezie. Moderní poezie je psána převážně intelektuály. Na rozdíl od poezie tradiční, která zůstává spontánní a předávaná z generace na generaci, tudíž autor je neznámý. Moderní poezie se zabývá moderními záležitostmi a reaguje na současné události, často míchá dohromady více než jednu variantu jazyka. Je vydávána knižně, zatímco tradiční poezie je vymyšlena spontánně na kulturních festivalech.⁹⁰

⁸⁸ CLEO, J.: Playing the „Berber“: the Performance of Amazigh Identities in Contemporary Morocco. str. 69, 71-72,74

⁸⁹ POUESSEL, S.: Writing as Resistance: Berber Literature and its Challenges Surrounding the Emergence of the Berber Literary Field in Morocco. str. 379

⁹⁰ CHAFII, H.: A Linguistic Investigation of the Main Concepts of Amazigh Poetry in Morocco and Algeria. str. 3-4

Arabské jaro

Arabské jaro je v Maroku reprezentováno hnutím 20. února. Na 20. února se seskupili demonstranti a v tento den a v následujících týdnech vyšli do ulic, volající po změnách v ústavě.

⁹¹ Na rozdíl od ostatních států revoluce hnutí 20. února nevedla ke svržení režimu. Toto bylo hlavně díky rychlé odpovědi krále ve změnách v ústavě. Král a vládní složky jsou klíčovými složkami v Maroku a změna ústavy nezměnila fakt, že král drží otěže moci mezi různými složkami společnosti.⁹²

Berberský aktivismus zahrnoval jak specifické, tak národní požadavky, které se překrývaly jeden s druhým. Nicméně zde sehrály roli i více lokální, regionální aspekty, konkrétně zloba lidu v dlouho opomíjeném rífském regionu.⁹³

Z pohledu města a z pohledu venkova lze vidět, jak chudoba a negramotnost, nesrovnatelně vyšší ve venkovských areálech (61 % s nesrovnatelnými 29 % v městských částech), ovlivňuje život obyvatel. A právě na venkově žije velká berberská populace. Zatímco městští aktivisté se soustředili na ústavní uspořádání a požadovali hlavně politickou změnu, obyvatelé žijící na venkově upřednostňovali přístup k základní infrastruktuře, službám a ekonomický rozvoj.⁹⁴

Klíčovým požadavkem Berberského kulturního hnutí byla změna v marocké ústavě, která by zahrnovala uznání jazyka tamazight jako oficiálního jazyka vedle arabštiny. Berberští aktivisté začali spolupracovat, již před lety, s organizacemi pro lidská práva. Volali po demokracii a rovnosti, využili rostoucí nespokojenost veřejnosti získat si je na svou stranu a snažili se o to, aby byli slyšet.

Tohle bylo mimořádně důležité. Politická rozhodnutí padala v městských částech a starosti a požadavky Berberů, žijících na venkově či v horách, kde jich je významná část, nejsou ve městech zcela přijaty. Z impulsu současného krále, „berberismus“ byl přijat jako důležitá historická a kulturní součást multikulturního Maroka, avšak stále zůstávají izolováni v podmínkách ekonomických a politických.⁹⁵

⁹¹ MADDY-WEITZMAN, B: A Turning Point? The Arab Spring and the Amazigh Movement. Morocco. str. 4

⁹² BERGH, Sylvia I.; ROSSI DORIA, Daniele: Plus ça Change? Observing the Dynamics of Morocco's „Arab Spring“ in the High Atlas. str. 198-199

⁹³ MADDY-WEITZMAN, B: A Turning Point? The Arab Spring and the Amazigh Movement. Morocco. str. 4

⁹⁴ BERGH, Sylvia I.; ROSSI DORIA, Daniele: Plus ça Change? Observing the Dynamics of Morocco's „Arab Spring“ in the High Atlas. str. 199, 202

⁹⁵ CLEO, J.: A Berber Spring: the Breakthrough of Amazigh Minorities in the Uprisings' aftermath. str. 9

ZÁVĚR

Maroko je zemí s jednou z největší berberskou populací na světě. To, že téměř polovina obyvatelstva identifikuje sebe sama jako Amazigh, zdůrazňuje fakt, že nemohou být zcela vyčleněni ze společnosti a nemohou být ignorovány jejich práva a požadavky. Historie nám ale říká něco jiného. Působení současného berberského hnutí můžeme datovat od 60. let. V roce 1961 nastoupil na trůn nový král, Hassan II., s kterým v zemi započal proces arabizace. Pro berberské hnutí tato léta znamenala proces snah a volání po vlastní identitě v marocké mnohonárodnostní společnosti a po kulturním a historickém uznání. Nejdůležitějším bodem hnutí, kolem kterého se točila veškerá pozornost, bylo uznat jazyk tamazight oficiálním jazykem v zemi. Na sklonku 60. a na počátku 70. let začaly vznikat první berberské organizace. Nebylo jim ovšem dáno rozvinout svoji činnost na tolik, kolik bylo potřeba.

Běžní obyvatelé se cítili marginalizováni, jak v práci, tak ve školách, natolik, že někteří z nich začali svou identitu, svůj „berberismus“ považovat za něco ostudného, kvůli čemu se jim ostatní posmívají a ponižují je. Ačkoliv byli automaticky zahrnuti do širšího arabsko-islámského kontextu, mnozí se stěhovali do městských částí, zanechávající za sebou svoji minulost. Přijímající arabský jazyk jako lingua franca, situace berberského jazyka se začala rapidně zhoršovat. Tento problém přitáhl v 70. a 80. letech mnoho učenců, pracujících na berberské otázce.

Berberské kulturní hnutí v Maroku je hnutí s výrazně sekularistickými tendencemi. Hnutí se obecně daleko více zaměřuje na kulturní a jazykové preference než na politickou stránku věci. Většina Amazigh obyvatel vyznávají islám, tudíž není jejich záměrem eliminovat islám z veřejné sféry, naopak je důležitou součástí jejich kulturní identity. Sekularismus v rámci berberského hnutí znamená, skloubit myšlenky moderního světa a náboženství.

Historie a současnost jsou propojeny. Příkladem může být rífský region, dlouhou dobu přehlížený a opomíjený státními autoritami. Soustavná marginalizace pramení z historických faktorů, od resistance 'Abd al Karima al-Khattabiho až po povstání na konci 50. let.

Tři věci pomohly berberskému hnutí dostat se do popředí a více si prosadit jejich požadavky. Nástup nového krále, rozšíření médií a v pozdějších letech Arabské jaro.

V počátcích jeho vlády, Mohammed VI. vykonal několik kroků směrem k berberskému hnutí. Roku 2001 byl zřízen IRCAM (Královský institut pro podporu kultury Amazigh). Ten v současné době slouží jako poradní orgán králi, co se týče berberské otázky, publikuje

literaturu ve všech třech berberských dialektech, též v arabštině a snaží se o mezinárodní zviditelnění. Podobnou úlohu zastávají i další berberské organizace, kterých v současné době působí v Maroku zhruba 50. O dva roky později byl jazyk tamazight představen do škol, ovšem v jeho prvopočátcích nikdo neměl představu, jak by taková výuka měla vypadat. Arabští vyučující, uvědomění si, že děti Amazigh, žijící na venkově či v horách, nebudou znát moderní vymoženosti města, které se v podobě obrázků v učebnicích objevovaly a nedostatek učitelů, na 600 000 studentů je 5000 učitelů, způsobují problémy. Díky přijetí upravených berberských skript, Tifinagh, používaných pro zápis jazyka tamazight v Maroku, se děti na prvním stupni základních škol učí hned tři abecedy, latinku, arabštinu a Tifinagh. V současnosti se také rokuje o standardizaci tří berberských dialektů do jednoho. Názory na toto téma se různí, nepříznivě jsou většinou přijímány samotnými rodilými mluvčími. Dialekty se od sebe liší a nebude jednoduché je sjednotit do jednoho univerzálního jazyka. Navíc je potřeba vzít v potaz, že existují tři hlavní dialekty napříč Marokem, které ale mají další jazykové varianty dialektů, záleží na regionu.

S rozšířením komunikačních prostředků se zvýšila i možnost Amazigh vyjádřit skrze hudbu či divadlo svoje touhy a potřeby. Do 70. let byl obraz Amazigh spojován s folklorem, z čehož těžila marocká vláda a umožňovala obyvatelům Amazigh dopřávat si jejich tradic a kulturního využití, ale pouze v rámci turismu. V současnosti se konají v Maroku tradiční berberské festivaly s poslechem tradiční hudby. Za vlády Hassana II. byly vysílány pořady v jazyce tamazight, ale obraz byl nekvalitní a zprávy se týkaly především arabského světa. Nyní již některá média vysílají v jazyce tamazight.

V souhrnu, berberské kulturní hnutí a obyvatelé Amazigh celkově, pozbývají mnohem větší svobody a práv než v ostatních arabských státech. S oficiálním uznáním jazyka tamazight se Maroko stalo jedinou zemí, kde arabština není jediným oficiálním jazykem. Cedula s nápisy měst a obcí jsou psány ve třech abecedách, arabštině, latině a Tifinagh. Ovšem některé státní autority stále bojkotují zápis berberských jmen do rodných listů a veřejná administrativa, nemocnice a soudy stále operují převážně v arabském jazyce. Ačkoliv každý rok slaví Amazigh po celém Maroku Yennayer, berberský Nový rok, který připadá na 12. ledna, doposud nebyl marockými autoritami uznán za státní svátek.

Poněvadž se s výukou jazyka tamazight a písma Tifinagh začalo teprve před patnácti lety, starší generace, pokud nepochází z berberského prostředí, neovládá tento jazyk. Pokud bude tamazight v příštích letech vyučován i nadále, situace se opět změní za několik generací. Co se týče kulturních a jazykových požadavků, berberské emancipační hnutí zde dosáhlo význačných

pokroků, ale v zemi stále zeje obrovská ekonomická a politická propast mezi městem a venkovem.

BIBLIOGRAFIE

Academic Dictionaries and Encyclopedias. *Amazigh Moroccan Democratic Party* [online]. September 11, 2010 [cit. 2018-4-17]. Dostupné z: <http://enacademic.com/dic.nsf/enwiki/8037101>

AKYEAMPONG, Emmanuel K., GATES, Henry Luis: *Dictionary of African Biography*. New York: Oxford University Press, 2012.

ALMASUDE, Amar. The New Mass Media and the Shaping of Amazigh Identity. *Revitalizing Indigenous Languages* [online]. March 17, 1999 [cit. 2018-4-13]. Dostupné z: <http://www.cs.cmu.edu/~ref/publiccs/NewMediaAndAmazigh.pdf>

ALMASUDE, Elen. Amazighité and Secularism: Rethinking Religious-secular Divisions in the Amazigh Political Imagination. *Decolonization: Indigeneity, Education and Society* [online]. September 5, 2014 [cit. 2018-4-12]. Dostupné z: <http://www.decolonization.org/index.php/des/article/view/21078/17846>

Amazigh World News. *Commemoration of the Martyrdom of Muhand Amezyan*. [online]. May 17, 2017. [cit. 2018-4-12]. Dostupné z: <http://amazighworldnews.com/commemoration-of-the-martyrdom-of-muhand-amezyan/>

Amazigh World News. *Commemorating the 55th Anniversary of the Death of Abdelkrim al-Khattabi* [online]. February 5, 2018 (cit. 2018-3-16). Dostupné z: <http://amazighworldnews.com/commemorating-the-55th-anniversary-of-the-death-of-abdelkrim-el-khattabi/>

Amazigh World News. *Remembering Moha Ou Hammou Zayani on Anniversary of his Death* [online]. March 26, 2018 (cit. 2018-4-15). Dostupné z: <http://amazighworldnews.com/remembering-moha-ou-hammou-zayani-on-anniversary-of-his-death/>

Amazigh World News. *Rif: Moroccan Forces Violently Break up Peaceful Protest in Memory of Annual Battle* [online]. July 22, 2015 (cit. 2018-4-15). Dostupné z: <https://amazighworldnews.com/rif-moroccan-forces-violently-break-up-peaceful-protest-in-memory-of-annual-battle/>

Amazigh World News. *To the Memory of Abbas Messaadi: Sixty one Years after his Assassination* [online]. June 27, 2017 [cit. 2018-4-15]. Dostupné z: <http://amazighworldnews.com/to-the-memory-of-abbas-messaadi-sixty-one-years-after-his-assassination/>

AMRHAR, Mohammed. Morocco: Constitutional, Legislative and Administrative Provisions Concerning Indigenous Peoples. *Country Report of the Research Project by the International Labour Organization and the African Commission on Human and Peoples's Rights on the Constitutional and Legislative Protection of the Rights of Indigenous Peoples: Morocco* [online]. September 12, 2009 [cit. 2018-4-12]. Dostupné z: http://www.chr.up.ac.za/chr_old/indigenous/country_reports/Country_reports_Morocco.pdf

ASLAN, Senem: *Nation-Building in Turkey and Morocco. Governing Kurdish and Berber Dissent*. New York: Cambridge University Press, 2015.

ASTILL, James. The Economist. *King Hassan of Morocco* [online]. July 29, 1999 (cit. 2018-4-9). Dostupné z: <https://www.economist.com/node/229141>

BEN-LAYASHI, Samir. Secularism in the Moroccan Amazigh Discourse. *The Journal of North African Studies* [online]. May 2, 2007 [cit. 2018-3-5]. Dostupné z: https://a2abf232-a-62cb3a1a-s-sites.googlegroups.com/site/secularsrilankalibrary01/file-cabinet/Sl_Amazigh.pdf

BERGH, Sylvia I.; ROSSI-DORIA Daniele: Plus ça Change? Observing the Dynamics of Morocco's „Arab Spring“ in the High AAtlas. *Mediterranean Politics* [online]. May 29, 2015 [cit. 2018-16-4]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13629395.2015.1033900?needAccess=true>

CRAWFORD, David. How „Berber“ Matters in the Middle of Nowhere. *Middle East report* [online]. January 7, 2001 [cit. 2018-3-3]. Dostupné z: <http://digitalcommons.fairfield.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1008&context=sociologyandanthropology-facultypubs>

EDYVEAN, Anne. BBC news. *Morocco Wedding Break Royal Rules* [online]. October 14, 2001 (cit. 2018-4-9). Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/1599003.stm>

El AISSATI, Abderrahman; KARSMAKERS, Suzanne; KURVERS, Jeanne. „We Are All Beginners“: Amazigh in Language Policy and Educational Practise in Morocco. *Compare: A Journal of Comparative and International Education* [online]. March 17, 2011 [cit. 2018-3-7]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03057925.2011.547289?scroll=top&needAccess=true>

El KIRRATE El ALLAME, Yamina. Bilingualism, Language Teaching, Language Transmission and Language Endangerment: The Case of Amazigh in Morocco. *Endangered Languages and Language Learning* [online]. March 24, 2008 [cit. 2018-3-15]. Dostupné z: https://www.academia.edu/5517510/Amazigh_Language_Endangerment_FELXII

ENNAJI, Moha: *Multilingualism, Cultural Identity and Education in Morocco*. USA: Springer, 2005.

ERRAZOUKI, Samia. Alakhbar. *Morocco's Rif: A History of Hidden Discontent* [online]. March 24, 2012 (cit. 2018-4-9). Dostupné z: <https://english.al-akhbar.com/node/5590>

ERRIHANI, Mohammed. Language Attitudes and Language Use in Morocco: Effects of Attitudes on „Berber Language Policy“. *The Journal of North African Studies* [online]. December 22, 2008 [cit. 2018-3-3]. Dostupné z:

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13629380701800492>

ERRIHANI, Mohammed. Language Policy in Morocco: Problems and Prospects of Teaching Tamazight. *The Journal of North African Studies* [online]. August 16, 2006 [cit. 2018-3-5]. Dostupné z:

<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13629380600704803>

FISCHER, Sarah R.. Amazigh Legitimacy through Language in Morocco. *Human Rights and Human Welfare. Topical Review Digest: Human Rights in the Middle East and North Africa* [online]. May 3, 2004 [cit. 2018- 3-3]. Dostupné z:

<https://www.du.edu/korbel/hrhw/researchdigest/mena/Morocco.pdf>

FLEMING, Shannon: Encyclopedia Britannica. *Abd al-Karim* [online]. February 6, 2015 (cit. 2018-3-16). Dostupné z:

<https://www.britannica.com/biography/Abd-el-Krim>

HARRIS, Jonathan. Recent Developments in the Berber Movement in Morocco. *Journal of Cultural Geography* [online]. March 24, 2015 [cit. 2018-4-12]. Dostupné z:

https://www.academia.edu/11659810/Recent_Developments_in_the_Berber_Movement_in_Morocco

CHAFII, Hamza. A Linguistic Investigation of the Main Concepts of Amazigh Poetry in Morocco and Algeria. *Transnational Literature* [online]. November 1, 2015 [cit. 2018-1-20]. Dostupné z:

https://dspace2.flinders.edu.au/xmlui/bitstream/handle/2328/35635/Amazigh_Poetry_2.pdf?sequence=1

CHAKER, Salem. *Tuaregové. Tifinagh – Berberské Písmo* [online]. September 26, 2008 [cit. 2018-4-10]. Dostupné z:

<http://www.tuaregove.cz/clanky/jazyk-a-pismo/tifinar---pismo.html>

ILAHIANE, Hsain: *Historical Dictionary of the Berbers (Imazighen)*. Maryland: Rowman and Littlefield, 2017.

JAY, Cleo. A Berber Spring: the Breakthrough of Amazigh Minorities in the Uprising's aftermath. *Contentious Politics in the Middle East* [online]. May 12, 2015 [cit. 2018-4-12]. Dostupné z:

https://www.academia.edu/11210863/A_Berber_Spring_the_breakthrough_of_Amazigh_minorities_in_the_uprisings_aftermath

JAY, Cleo. Playing the „Berber“: the Performance of Amazigh Identities in Contemporary Morocco. *The Journal of North African Studies* [online]. September 11, 2015 [cit. 2018-1-20]. Dostupné z:

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13629387.2015.1084102>

KRUSE, John E. Amazigh-state Relations in Morocco and Algeria. *Calhoun. Institutional Archive of the Naval Postgraduate School* [online]. June 6, 2013 [cit. 2018-1-5]. Dostupné z:

https://calhoun.nps.edu/bitstream/handle/10945/34692/13Jun_Kruse_John.pdf;sequence=1

Le Matin d'Algérie. La génétique et l'anthropologie [online]. [cit. 2018-4-16]. Dostupné z: http://www.lematindalgerie.com/archives-lematindz/www.le_matindz.net/news/23022-la-genetique-et-lanthropologie.html

MADDY-WEITZMAN, Bruce. Abdelkrim: Whose Hero is He? The Politics of Contested Memory in Today's Morocco. *The Brown Journal of World Affairs* [online]. May 4, 2012 [cit. 2-20]. Dostupné z: <http://religiondocbox.com/Islam/65793480-Abdelkrim-whose-hero-is-he-the-politics-of-contested-memory-in-today-s-morocco.html>

MADDY-WEITZMAN, Bruce. Arabization and its Discontents: The Rise of the Amazigh Movement in North Africa. *The Journal of Middle East and Africa* [online]. December 12, 2012 [cit. 2018-1-21]. Dostupné z: https://www.academia.edu/5417995/Arabization_and_its_Discontents_The_Rise_of_the_Amazigh_Movement_in_North_Africa

MADDY-WEITZMAN, Bruce. A Turning Point? The Arab Spring and the Amazigh Movement. *Ethnic and Racial Studies* [online]. August 3, 2015 [cit. 2018-3-5]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/280730291_A_Turning_Point_The_'Arab_Spring'_and_the_Amazigh_Movement

MADDY-WEITZMAN, Bruce. Berbers (Amazigh). *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Race, Ethnicity and Nationalism* [online]. December 30, 2016 [cit. 2018-3-2]. Dostupné z: <https://dayan.org/content/berbers-amazigh-wiley-blackwell-encyclopedia-race-ethnicity-and-nationalism>

MADDY-WEITZMAN, Bruce. Ethno-politics and Globalisation in North Africa: The Berber Culture Movement. *The Journal of North African Studies* [online]. August 8, 2006 [cit. 2018-1-21]. Dostupné z: https://www.academia.edu/35907828/Ethno-politics_and_Globalisation_in_North_Africa_The_Berber_Culture_Movement_%C3%83

MADDY-WEITZMAN, Bruce: Oxford Research Encyclopedias. *Berbers and the Nation-State in North Africa* [online]. July 2017 (cit. 2018-3-20). Dostupné z: <http://africanhistory.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190277734.001.0001/acrefore-9780190277734-e-105>

MADDY-WEITZMAN, Bruce: *The Berber Identity Movement and the Challenge to North African States*. USA: University of Texas Press, 2011.

MAHOU, Abdel Momen. The New Arab. *Berber Theatre Comes in from the Cold in Morocco* [online]. August 17, 2015 (cit. 2018-4-7). Dostupné z: <https://www.alaraby.co.uk/english/artsandculture/2015/8/17/berber-theatre-comes-in-from-the-cold-in-morocco>

Maroko, Ait Ben Haddou. September 28, 2017 [cit. 2018-4-3].

MASBAH, Mohammed. Middle East Eye. What Morocco's Monarchy Should Do Instead of Repressing Protesters [online]. May 19, 2017 (cit. 2018-3-16). Dostupné z: <http://www.middleeasteye.net/columns/moroccos-rif-protests-are-about-corruption-and-abuse-power-1658399521>

MASBAH, Mohammed. The Amazigh in Morocco: Between the Internal and the External. *Arab Center for Research and Policy Studies (Doha Institute)* [online]. October 25, 2011 [cit. 2018-4-2]. Dostupné z: https://www.dohainstitute.org/en/lists/ACRPS-PDFDocumentLibrary/The_Amazigh_in_Morocco_Between_the_Internal_and_the_External.pdf

MILLER, Susan G.: A History of Modern Morocco. New York: Cambridge University Press, 2013.

Morocco World News. *Despite Promises, Tamazight Taught in Few Moroccan Schools* [online]. September 1, 2015 (cit. 2018-3-11). Dostupné z: <https://www.moroccoworldnews.com/2015/09/166900/despite-promises-tamazight-taught-in-few-moroccan-schools/>

Morocco World News. *Tamazight Language in Morocco. Is Standardization Possible?* [online]. December 29, 2013 (cit. 2018-4-6). Dostupné z: <http://www.moroccoworldnews.com/2013/12/117857/tamazight-language-in-morocco-is-standardization-possible/>

Nationalia. Peoples and Nations Today: Amazighs. [online]. [cit. 2018-4-16]. Dostupné z: <https://www.nationalia.info/new/9162/peoples-and-nations-today-amazighs>

POUESSEL, Stéphanie. Writing as Resistance: Berber Literature and the Challenges Surrounding the Emergence of a Berber Literary Field in Morocco. *Nationalities Papers: The Journal of Nationalism and Ethnicity* [online]. November 13, 2012 [cit. 2018-1-20]. Dostupné z: https://www.academia.edu/30177370/_Writing_as_resistance_Berber_literature_and_the_challenges_surrounding_the_emergence_of_a_Berber_literary_field_in_Morocco_2012_

Revolvy. *Popular Movement (Morocco)* [online]. December 15, 2017 [cit. 2018-4-17]. Dostupné z: [https://www.revolvy.com/main/index.php?s=People%27s%20Movement%20\(Morocco\)&item_type=topic](https://www.revolvy.com/main/index.php?s=People%27s%20Movement%20(Morocco)&item_type=topic)

Rozhovor s Mohammed Chafiq [cit. 2018-4-10] v Hradci Králové.

SCHWED, Jessica. The Power Dynamics of Language: An Analysis of the Positionality of Amazigh Language in Morocco. *African Languages and Societies Commons* [online]. March 8, 2017 [cit. 2018-4-12]. Dostupné z: http://digitalcollections.sit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3656&context=isp_collection

SILVERSTEIN, Paul, Crawford, David. Amazigh Activism and the Moroccan State. *Middle East Report* [online]. January 1, 2004 [2018-1-16]. Dostupné z: https://www.academia.edu/18998576/Amazigh_Activism_and_the_Moroccan_State

SOULAIMANI, Dris. Becoming Amazigh: Standardization, Purity and Questions of Identity. *The Journal of North African Studies* [online]. March 16, 2016 [cit. 2018-1-20]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13629387.2016.1157481?journalCode=fnas20>

Temehu. *Berberism and Berber Political Movements* [online]. October 7, 2017 [cit. 2018-20-4]. Dostupné z: <https://www.temehu.com/imazighen/berberism.htm#moroccanberbers>

Wikiflags. *History of the Amazigh Flag* [online]. December 22, 2017 [cit. 2018-4-15]. Dostupné z: <https://wikiflags.com/history-of-the-amazigh-flag/>

WikiVividly. *Mohammed Amaziane*. [online]. November 2, 2017 [cit. 2018-4-12]. Dostupné z: https://wikivividly.com/wiki/Mohammed_Ameziane

WILLIS, Michael J.: *Politics and Power in the Maghreb. Algeria, Tunisia and Morocco from Independence to the Arab Spring*. New York: Oxford University Press, 2014.

ZOUHIR, Abderrahman. Language Situation and Conflict in Morocco. *Selected Proceedings of the 43rd Annual Conference on African Linguistics: Linguistic Interfaces in African Languages* [online]. March 17, 2012 [cit. 2018-4-15]. Dostupné z: <http://www.lingref.com/cpp/acal/43/paper2975.pdf>

ABSTRACT

My bachelor work deal with the Berber emancipation movement in Morocco. I focus on a period from the succession of the king, Hassan II. until the reign of the present king, Mohammed VI. For as much as an interaction between the history and the current Berber movement is very important in the second chapter I also mention important figures and battles which were fought for the independence of Morocco contrary to foreign colonial rules. The influence of the current Berber movement can be dated from the 1960s. Demands of the movement are: recognition of their cultural and historical part in the country and recognition of the language of Tamazight as an official language. Significant feature of the movement is secularism when they try to combine requirements of the modern world with a religion. Most of the Amazigh people are Muslims.

Until the 1970s Amazigh were connected with folklore and “rural, illiterate Morocco”. The situation began to change in the late 1990s. IRCAM was established in 2001 and nowadays holds office counsellor on Amazigh question and also publishes books in all three berber dialects and in Arabic. Compulsory teaching of the Tamazight language was introduced to schools all over the Morocco in 2003. Implementation the language to the school system still faces problems considerable problems such as lack of teacher and their insufficient training, little state compensation and motivation. Tifinagh script are used for writing of Tamazight. The king decided between Latin, Arabic and Tifinagh. There are debates about the standardization of the language too because exist three main dialects of the berber language, Tarifit, Tamazight and Tashelhit in Morocco. After the Arab spring, the berber activist achieved their main demand and Tamazight was officially recognized as an official language alongside Arabic.

Though Amazigh in Morocco have freedom and rights than in other Arab countries still there are immense economic and political differences between city and rural areas.

